

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 19ης Ιουνίου 2018*

«Προδικαστική παραπομπή – Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης – Επιστροφή παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών – Οδηγία 2008/115/ΕΚ – Άρθρο 3, σημείο 2 – Έννοια του όρου “παράνομη διαμονή” – Άρθρο 6 – Έκδοση αποφάσεως περί επιστροφής πριν εκδικασθεί η προσφυγή κατά της εκ μέρους της υπεύθυνης αρχής απορρίψεως της αιτήσεως υπαγωγής στο καθεστώς διεθνούς προστασίας – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρο 18, άρθρο 19, παράγραφος 2, και άρθρο 47 – Αρχή της μη επαναπροωθήσεως – Δικαίωμα αποτελεσματικής ένδικης προσφυγής – Άδεια παραμονής στο κράτος μέλος»

Στην υπόθεση C-181/16,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας, Βέλγιο) με απόφαση της 8ης Μαρτίου 2016, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 31 Μαρτίου 2016, στο πλαίσιο της δίκης

Sadikou Gnandi

κατά

État belge,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Κ. Lenaerts, Πρόεδρο, Α. Tizzano, Αντιπρόεδρο, R. Silva de Lapuerta, T. von Danwitz (εισηγητή), J. L. da Cruz Vilaça, C.G. Fernlund και C. Vajda, προέδρους τμήματος, E. Juhász, C. Toader, M. Safjan, D. Šváby, M. Berger, E. Jarašiūnas, K. Jürimäe και Κ. Λυκούργο, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi

γραμματέας: R. Šeres, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 1ης Μαρτίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο S. Gnandi, εκπροσωπούμενος από τον D. Andrien, avocat,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. Pochet και M. Jacobs, επικουρούμενες από τις C. Piront και S. Matray, καθώς και από τον D. Matray, avocats,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και J. Vláciř,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις C. Cattabriga και M. Heller,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Ιουνίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τη διάταξη περί επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας της 25ης Οκτωβρίου 2017 και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 11ης Δεκεμβρίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο S. Gnandi, εκπροσωπούμενος από τον D. Andrien, avocat,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. Pochet, M. Jacobs και C. Van Lul, επικουρούμενες από τις C. Piront και S. Matray, καθώς και από τον D. Matray, avocats,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και J. Vláciř,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον R. Kanitz,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις E. de Moustier και E. Armoët, καθώς και από τον D. Colas,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. K. Bulterman και P. Huurnink, καθώς και από τον J. Langer,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις C. Cattabriga, M. Heller και M. Κοντού-Durande,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις συμπληρωματικές προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 22ας Φεβρουαρίου 2018,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 2008/115/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και τις διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΕΕ 2008, L 348, σ. 98), της οδηγίας 2005/85/EK του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (ΕΕ 2005, L 326, σ. 13), καθώς και της αρχής της μη επαναπροωθήσεως και του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής, που κατοχυρώνονται, αντιστοίχως, με το άρθρο 18 και το άρθρο 19, παράγραφος 2, καθώς και με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Sadίκου Gnandi και του État belge (Βελγικού Δημοσίου), σχετικά με τη νομιμότητα αποφάσεως διατάσσουσας τον πρώτο να εγκαταλείψει τη βελγική επικράτεια.

Το νομικό πλαίσιο

Η Σύμβαση της Γενεύης

- 3 Το άρθρο 33 της Συμβάσεως περί του καθεστώτος των προσφύγων, η οποία υπογράφηκε στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951 [*Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 189, σ. 150, αριθ. 2545 (1954)], όπως συμπληρώθηκε με το Πρωτόκολλο περί του καθεστώτος των προσφύγων το οποίο συνήφθη στη Νέα Υόρκη στις 31 Ιανουαρίου 1967 και τέθηκε σε ισχύ στις 4 Οκτωβρίου 1967 (στο εξής: Σύμβαση της Γενεύης), φέρει τον τίτλο «Απαγόρευση απελάσεως και επαναπροωθήσεως» και προβλέπει, στην παράγραφο του 1, τα εξής:

«Κανένα συμβαλλόμενο κράτος δεν θα απελαύνει ή θα επαναπροωθεί, καθ' οιονδήποτε τρόπο, πρόσφυγες, στα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή η ελευθερία τους απειλούνται για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων.»

Το δίκαιο της Ένωσης

Οι οδηγίες 2003/9/ΕΚ και 2013/33/ΕΕ

- 4 Το άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη (ΕΕ 2003, L 31, σ. 18), ορίζει την έννοια του «αιτούντος» ή «αιτούντος άσυλο», για τους σκοπούς της οδηγίας αυτής, ως τον «υπήκοο τρίτης χώρας ή [τον] ανιθαγενή ο οποίος έχει υποβάλει αίτηση ασύλου, επί της οποίας δεν έχει ληφθεί ακόμη οριστική απόφαση».

- 5 Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πεδίο εφαρμογής», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλους τους υπηκόους τρίτων χωρών και τους ανιθαγενείς που υποβάλλουν αίτηση για χορήγηση ασύλου στα σύνορα ή στο έδαφος κράτους μέλους, εφόσον τους επιτρέπεται να παραμείνουν στο έδαφος ως αιτούντες άσυλο, [...]».

- 6 Το άρθρο 2, στοιχείο γ', και το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/9 αντικαταστάθηκαν από τα έχοντα κατ' ουσίαν όμοια διατύπωση άρθρα 2, στοιχείο β', και 3, παράγραφος 1, αντιστοίχως, της οδηγίας 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (ΕΕ 2013, L 180, σ. 96).

Οι οδηγίες 2005/85 και 2013/32/ΕΕ

- 7 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2 και 8 της οδηγίας 2005/85 έχουν ως εξής:

«(2) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο [...] συμφώνησε να καταβληθεί προσπάθεια για τη θέσπιση κοινού ευρωπαϊκού συστήματος για το άσυλο, με βάση την πλήρη και συνολική εφαρμογή της [Συμβάσεως της Γενεύης], επιβεβαιώνοντας έτσι την αρχή της μη επαναπροώθησης και διασφαλίζοντας ότι κανείς δεν αποστέλλεται πίσω σε μέρος όπου θα υφίστατο διώξεις.

[...]

(8) Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και συνάδει με τις αρχές που αναγνωρίζονται, ιδίως, στον [Χάρτη].»

- 8 Το άρθρο 7 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα παραμονής στο κράτος μέλος έως ότου εξετασθεί η αίτηση», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Στους αιτούντες επιτρέπεται να παραμείνουν στο κράτος μέλος, αποκλειστικά για τον σκοπό της διαδικασίας, μέχρις ότου η αποφαινόμενη αρχή λάβει την απόφασή της σύμφωνα με τις πρωτοβάθμιες διαδικασίες που ορίζονται στο κεφάλαιο III. Το δικαίωμα παραμονής δεν θεμελιώνει δικαίωμα για χορήγηση άδειας διαμονής.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να δεχθούν εξαίρεση μόνον όταν, σύμφωνα με τα άρθρα 32 και 34, μια μεταγενέστερη αίτηση δεν θα εξετασθεί περαιτέρω ή όταν προτίθενται να παραδώσουν ή να εκδώσουν, ανάλογα με την περίπτωση, ένα πρόσωπο είτε σε άλλο κράτος μέλος δυνάμει υποχρεώσεων στο πλαίσιο ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως ή άλλως [...] είτε σε τρίτη χώρα ή, τέλος, σε διεθνή ποινικά δικαστήρια.»

- 9 Το άρθρο 39 της οδηγίας 2005/85, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής», επιβάλλει, βάσει της παραγράφου του 1, στα κράτη μέλη την υποχρέωση να διασφαλίζουν στους αιτούντες την παροχή ασύλου το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής. Το άρθρο 39, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν εφόσον απαιτείται διατάξεις σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις τους όσον αφορά:

- α) το κατά πόσον η άσκηση προσφυγής σύμφωνα με την παράγραφο 1 επιτρέπει στον αιτούντα να παραμείνει στο οικείο κράτος μέλος καθ' όσο διάστημα εκκρεμεί·
- β) τη δυνατότητα να ζητηθούν ασφαλιστικά μέτρα ή μέτρα προστασίας όταν η προσφυγή σύμφωνα με την παράγραφο 1 δεν επιτρέπει στον αιτούντα να παραμείνει στο οικείο κράτος μέλος καθ' όσο διάστημα εκκρεμεί. [...]

[...]»

- 10 Τα άρθρα 7 και 39 της οδηγίας 2005/85 αντικαταστάθηκαν, αντιστοίχως, από τα άρθρα 9 και 46 της οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (ΕΕ 2013, L 180, σ. 60).

- 11 Το άρθρο 9 της οδηγίας 2013/32, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα παραμονής στο κράτος μέλος έως ότου εξετασθεί η αίτηση», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Στους αιτούντες επιτρέπεται να παραμείνουν στο κράτος μέλος, αποκλειστικά για το σκοπό της διαδικασίας, μέχρις ότου η αποφαινόμενη αρχή λάβει την απόφασή της σύμφωνα με τις πρωτοβάθμιες διαδικασίες που ορίζονται στο κεφάλαιο III. Το εν λόγω δικαίωμα παραμονής δεν θεμελιώνει δικαίωμα για χορήγηση άδειας διαμονής.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να δεχθούν εξαίρεση μόνο όταν ένα πρόσωπο υποβάλλει μεταγενέστερη αίτηση που προβλέπεται στο άρθρο 41 ή όταν προτίθενται να παραδώσουν ή να εκδώσουν, ανάλογα με την περίπτωση, ένα πρόσωπο είτε σε άλλο κράτος μέλος δυνάμει υποχρεώσεων στο πλαίσιο ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως [...] ή άλλως, είτε σε τρίτη χώρα, ή, τέλος, σε διεθνή ποινικά δικαστήρια.

[...]»

- 12 Το άρθρο 46 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής», ορίζει, στην παράγραφο 5, τα εξής:

«Με την επιφύλαξη της παραγράφου 6, τα κράτη μέλη επιτρέπουν στους αιτούντες να παραμείνουν στο έδαφός τους μέχρι να λήξει η προθεσμία εντός της οποίας μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμά τους σε πραγματική προσφυγή και, σε περίπτωση άσκησης εντός της προθεσμίας του εν λόγω δικαιώματος, εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής.»

Η οδηγία 2008/115

- 13 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 4, 6, 8, 9, 12 και 24 της οδηγίας 2008/115 έχουν ως εξής:

«(2) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο [...] ζήτησε την καθιέρωση μιας αποτελεσματικής πολιτικής απομάκρυνσης και επαναπατρισμού, με βάση κοινούς κανόνες, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να επιστρέφουν με ανθρώπινους όρους και με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς τους.

[...]

(4) Θα πρέπει να θεσπισθούν σαφείς, διαφανείς και δίκαιοι κανόνες για τη χάραξη μιας αποτελεσματικής πολιτικής περί επιστροφής, απαραίτητο στοιχείο για την καλή διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής.

[...]

(6) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνούν ώστε η παύση της παράνομης παραμονής υπηκόων τρίτων χωρών να διενεργείται με δίκαιη και διαφανή διαδικασία. [...]

[...]

(8) Αναγνωρίζεται ότι είναι νόμιμο τα κράτη μέλη να επιστρέφουν τους παρανόμως διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών, υπό την προϋπόθεση ότι εφαρμόζονται δίκαια και αποτελεσματικά συστήματα ασύλου, τα οποία τηρούν πλήρως την αρχή της μη επαναπροώθησης.

(9) Σύμφωνα με την οδηγία [2005/85], υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος έχει υποβάλει αίτηση για άσυλο σε ένα κράτος μέλος δεν θα πρέπει να θεωρείται ότι διαμένει παράνομα στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους μέχρι να εκδοθεί απόφαση που να απορρίπτει την αίτηση ή απόφαση που να του/της στερεί το δικαίωμα να διαμείνει ως αιτών άσυλο.

[...]

(12) Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση των υπηκόων τρίτων χωρών που παραμένουν παράνομα, αλλά δεν μπορούν ακόμη να απομακρυνθούν. [...]

[...]

(24) Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως από τον [Χάρτη].»

- 14 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει ότι αυτή έχει εφαρμογή στην περίπτωση των παρανόμως διαμενόντων στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόων τρίτης χώρας.

15 Το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής προβλέπει τα ακόλουθα:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[...]

2) “παράνομη παραμονή”: παρουσία στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόου τρίτης χώρας που δεν πληροί, ή δεν πληροί πλέον, τις προϋποθέσεις εισόδου, όπως ορίζονται στο άρθρο 5 του [κανονισμού (ΕΚ) 562/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006, για τη θέσπιση του κοινοτικού κώδικα σχετικά με το καθεστώς διέλευσης προσώπων από τα σύνορα (Κώδικας Συνόρων του Σένγκεν) (ΕΕ 2006, L 105, σ. 1)], ή τις λοιπές προϋποθέσεις εισόδου, παραμονής ή διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος·

[...]

4) “απόφαση επιστροφής”: διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία κηρύσσεται ή αναφέρεται ως παράνομη η παραμονή υπηκόου τρίτης χώρας και του επιβάλλεται ή αναφέρεται υποχρέωση επιστροφής·

5) “απομάκρυνση”: εκτέλεση της υποχρέωσης επιστροφής, και συγκεκριμένα φυσική μεταφορά εκτός του κράτους μέλους·

[...]».

16 Το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115, το οποίο φέρει τον τίτλο «Μη επαναπροώθηση, βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού, οικογενειακή ζωή και κατάσταση της υγείας», ορίζει τα εξής:

«Κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη λαμβάνουν δεόντως υπόψη:

α) τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού,

β) την οικογενειακή ζωή,

γ) την κατάσταση της υγείας του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας,

και τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης.»

17 Το άρθρο 6 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Απόφαση επιστροφής», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη εκδίδουν απόφαση επιστροφής για υπηκόους τρίτης χώρας που διαμένουν παράνομα στο έδαφός τους, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στις παραγράφους 2 έως 5.

[...]

4. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν, ανά πάσα στιγμή, να χορηγήσουν αυτόνομη άδεια διαμονής ή άλλη άδεια που παρέχει δικαίωμα παραμονής για λόγους φιλευσπλαχνίας, ανθρωπιστικούς ή άλλους λόγους, σε υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος διαμένει παράνομα στο έδαφός τους. Στην περίπτωση αυτή, δεν εκδίδεται απόφαση επιστροφής. Εφόσον η απόφαση επιστροφής έχει ήδη εκδοθεί, τότε αυτή ανακαλείται ή αναστέλλεται για τη διάρκεια ισχύος του τίτλου διαμονής ή άλλης άδειας που παρέχει δικαίωμα παραμονής.

[...]

6. Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να λαμβάνουν απόφαση ως προς τη λήξη της νόμιμης παραμονής μαζί με απόφαση επιστροφής και/ή απόφαση απομάκρυνσης και/ή απαγόρευση εισόδου, στο πλαίσιο ατομικής διοικητικής ή δικαστικής απόφασης ή πράξης, όπως προβλέπεται στην εθνική τους νομοθεσία, με την επιφύλαξη των δικονομικών εγγυήσεων του Κεφαλαίου III και δυνάμει άλλων συναφών διατάξεων του κοινοτικού και εθνικού δικαίου.»

18 Το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Οικειοθελής αναχώρηση», ορίζει τα εξής:

«1. Η απόφαση περί επιστροφής προβλέπει κατάλληλο χρονικό διάστημα για την οικειοθελή αναχώρηση που κυμαίνεται μεταξύ επτά και τριάντα ημερών, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4. Τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν, στην εθνική τους νομοθεσία, ότι το χρονικό αυτό διάστημα χορηγείται μόνο κατόπιν αιτήσεως του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας. Εν τωιαύτη περιπτώσει, τα κράτη μέλη ενημερώνουν τους ενδιαφερομένους υπηκόους τρίτων χωρών σχετικά με τη δυνατότητα υποβολής τέτοιας αίτησης.

[...]

2. Εφόσον απαιτείται, τα κράτη μέλη μπορούν να παρατείνουν την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης για κατάλληλο χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, όπως τη διάρκεια της παραμονής, την ύπαρξη παιδιών που φοιτούν σε σχολείο και την ύπαρξη άλλων οικογενειακών και κοινωνικών δεσμών.

[...]»

19 Το άρθρο 8 της ίδιας οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Απομάκρυνση», προβλέπει τα κατωτέρω:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να εκτελέσουν την απόφαση επιστροφής, εάν δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 4, ή εάν ο συγκεκριμένος υπήκοος δεν έχει συμμορφωθεί με την υποχρέωση επιστροφής εντός της προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης που έχει χορηγηθεί σύμφωνα με το άρθρο 7.

[...]

3. Τα κράτη μέλη μπορούν να εκδίδουν χωριστή διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία διατάσσεται η απομάκρυνση.

[...]»

20 Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη αναβάλλουν την απομάκρυνση:

α) όταν αυτή παραβιάζει την αρχή της μη επαναπροώθησης, ή

β) ενόσω παρέχεται ανασταλτικό αποτέλεσμα σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 2.»

- 21 Το άρθρο 13 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ένδικα [βοηθήματα]» και περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο III της εν λόγω οδηγίας, περί «Διαδικαστικών εγγυήσεων», ορίζει, στην παράγραφο 1, τα εξής:

«Στον ενδιαφερόμενο υπήκοο τρίτης χώρας διατίθεται αποτελεσματικό ένδικο [βοήθημα] το οποίο του επιτρέπει να προσφεύγει κατά των αποφάσεων που αφορούν την επιστροφή ή να ζητεί την επανεξέτασή τους, όπως αναφέρεται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, ενώπιον αρμόδιας δικαστικής ή διοικητικής αρχής ή αρμόδιου οργάνου που απαρτίζεται από μέλη αμερόληπτα και απολαύοντα εχέγγυα ανεξαρτησίας.»

- 22 Το άρθρο 15, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας έχει ως ακολούθως:

«Εκτός εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση δύνανται να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά άλλα επαρκή αλλά λιγότερο αναγκαστικά μέτρα, τα κράτη μέλη μπορούν να θέτουν απλώς υπό κράτηση υπήκοο τρίτης χώρας υποκείμενο σε διαδικασίες επιστροφής, για την προετοιμασία της επιστροφής και/ή τη διεκπεραίωση της διαδικασίας απομάκρυνσης, ιδίως όταν:

α) υπάρχει κίνδυνος διαφυγής, ή

β) ο συγκεκριμένος υπήκοος τρίτης χώρας αποφεύγει ή παρεμποδίζει την προετοιμασία της επιστροφής ή τη διαδικασία απομάκρυνσης.

Οιαδήποτε κράτηση έχει τη μικρότερη δυνατή διάρκεια και διατηρείται μόνο καθόσον χρόνο η διαδικασία απομάκρυνσης εξελίσσεται και εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια.»

Το βελγικό δίκαιο

- 23 Το άρθρο 39/70, πρώτο εδάφιο, του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980, σχετικά με την είσοδο των αλλοδαπών στην εθνική επικράτεια, τη διαμονή, την εγκατάσταση και την απομάκρυνσή τους (*Moniteur belge* της 31ης Δεκεμβρίου 1980, σ. 14584), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος της 15ης Δεκεμβρίου 1980), προβλέπει τα εξής:

«Εκτός αν συναινεί ο ενδιαφερόμενος, κανένα μέτρο απομακρύνσεως από την επικράτεια ή επαναπροωθήσεως δεν δύναται να εκτελεστεί αναγκαστικώς κατά αλλοδαπού κατά τη διάρκεια της προβλεπόμενης προθεσμίας για την άσκηση της προσφυγής και ενόσω διαρκεί η εξέτασή της.»

- 24 Το άρθρο 52/3, παράγραφος 1, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980 ορίζει τα εξής:

«Όταν ο *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides* [Γενικός Επίτροπος για τους πρόσφυγες και τους ανιθαγενείς] δεν λαμβάνει υπόψη την αίτηση ασύλου ή αρνείται την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα ή την υπαγωγή στο καθεστώς επικουρικής προστασίας σε αλλοδαπό και ο αλλοδαπός αυτός διαμένει παρανόμως στο Βασίλειο, ο Υπουργός ή εξουσιοδοτημένο από αυτόν πρόσωπο υποχρεούται να εκδώσει αμελλητί διαταγή προς εγκατάλειψη της επικράτειας βάσει ενός εκ των λόγων που προβλέπονται στο άρθρο 7, πρώτο εδάφιο, στοιχεία 1° έως 12°. Η απόφαση αυτή κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο σύμφωνα με το άρθρο 51/2.

Όταν το *Conseil du contentieux des étrangers* [Συμβούλιο επίλυσεως ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών] απορρίπτει προσφυγή αλλοδαπού κατά αποφάσεως ληφθείσας από τον Γενικό Επίτροπο για τους πρόσφυγες και τους ανιθαγενείς κατ' εφαρμογήν του άρθρου 39/2, παράγραφος 1, στοιχείο 1°, και ο αλλοδαπός αυτός διαμένει παρανόμως στο Βασίλειο, ο Υπουργός ή

εξουσιοδοτημένο από αυτόν πρόσωπο αποφασίζει αμελλητί την παράταση ισχύος της διαταγής προς εγκατάλειψη της επικράτειας που προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο. Η απόφαση αυτή κοινοποιείται αμελλητί στον ενδιαφερόμενο σύμφωνα με το άρθρο 51/2.»

- 25 Το άρθρο 75, παράγραφος 2, του βασιλικού διατάγματος της 8ης Οκτωβρίου 1981, σχετικά με την είσοδο στην εθνική επικράτεια, τη διαμονή, την εγκατάσταση και την απομάκρυνση των αλλοδαπών (*Moniteur belge* της 27ης Οκτωβρίου 1981, σ. 13740), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, ορίζει τα ακόλουθα:

«Εάν ο *Commissaire général aux Réfugiés et aux Apatrides* [Γενικός Επίτροπος για τους πρόσφυγες και τους ανιθαγενείς] αρνείται την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα ή την υπαγωγή στο καθεστώς επικουρικής προστασίας σε αλλοδαπό ή δεν λαμβάνει υπόψη την αίτηση ασύλου, ο Υπουργός ή εξουσιοδοτημένο από αυτόν πρόσωπο εκδίδει σε βάρος του ενδιαφερόμενου διαταγή προς εγκατάλειψη της επικράτειας, σύμφωνα με το άρθρο 52/3, παράγραφος 1, του νόμου [της 15ης Δεκεμβρίου 1980].»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 26 Στις 14 Απριλίου 2011, ο S. Gnanđi, υπήκοος Τόγκο, υπέβαλε στις βελγικές αρχές αίτηση υπαγωγής στο καθεστώς διεθνούς προστασίας, η οποία απορρίφθηκε, στις 23 Μαΐου 2014, από τον *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides* (Γενικό Επίτροπο για τους πρόσφυγες και τους ανιθαγενείς, στο εξής: ΓΕΠΑ). Στις 3 Ιουνίου 2014, το Βελγικό Δημόσιο, διά της *Office des étrangers* (Υπηρεσίας Αλλοδαπών, Βέλγιο), διέταξε τον S. Gnanđi να εγκαταλείψει τη βελγική επικράτεια.
- 27 Στις 23 Ιουνίου 2014, ο S. Gnanđi άσκησε προσφυγή ενώπιον του *Conseil du contentieux des étrangers* (Συμβουλίου επιλύσεως ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών, Βέλγιο) κατά της αποφάσεως του ΓΕΠΑ της 23ης Μαΐου 2014. Αυθημερόν, ζήτησε από το δικαιοδοτικό όργανο αυτό την ακύρωση και την αναστολή εκτελέσεως της διαταγής προς εγκατάλειψη της εθνικής επικράτειας της 3ης Ιουνίου 2014.
- 28 Το *Conseil du contentieux des étrangers* (Συμβούλιο επιλύσεως ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών) απέρριψε, με απόφαση της 31ης Οκτωβρίου 2014, την προσφυγή κατά της αποφάσεως του ΓΕΠΑ της 23ης Μαΐου 2014, καθώς και, με απόφαση της 19ης Μαΐου 2015, την προσφυγή κατά της διαταγής προς εγκατάλειψη της εθνικής επικράτειας της 3ης Ιουνίου 2014. Κατόπιν αναιρέσεως που άσκησε ο S. Gnanđi κατά των δύο αυτών αποφάσεων, το *Conseil d'État* (Συμβούλιο της Επικρατείας, Βέλγιο) αναίρεσε, στις 10 Νοεμβρίου 2015, την απόφαση του *Conseil du contentieux des étrangers* (Συμβουλίου επιλύσεως ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών) της 31ης Οκτωβρίου 2014 και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του εν λόγω δικαιοδοτικού οργάνου. Η υπόθεση της κύριας δίκης αφορά αποκλειστικώς την αίτηση αναιρέσεως του S. Gnanđi κατά της αποφάσεως του *Conseil du contentieux des étrangers* (Συμβουλίου επιλύσεως ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών) της 19ης Μαΐου 2015.
- 29 Στο πλαίσιο της εκδικάσεως της αποφάσεως αυτής, το *Conseil d'État* (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν το άρθρο 5 της οδηγίας [2008/115], το οποίο επιβάλλει στα κράτη μέλη την τήρηση της αρχής της μη επαναπροωθήσεως κατά την εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας, καθώς και το δικαίωμα σε αποτελεσματική προσφυγή, που προβλέπεται από το άρθρο 13, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας και από το άρθρο 47 του [Χάρτη], την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτά η έκδοση αποφάσεως επιστροφής, όπως αυτή προβλέπεται από το άρθρο 6 της προαναφερθείσας οδηγίας [2008/115], καθώς και από το άρθρο 52/3, παράγραφος 1, του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980 και από το άρθρο 75, παράγραφος 2, του βασιλικού διατάγματος της 8ης Οκτωβρίου 1981 σχετικά με την είσοδο των

αλλοδαπών στην εθνική επικράτεια, τη διαμονή, την εγκατάσταση και την απομάκρυνσή τους, ήδη από της απορρίψεως της αιτήσεως ασύλου από τον [ΓΕΠΑ] και, συνεπώς, πριν από την εξάντληση των ένδικων μέσων κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως και πριν καταστεί δυνατή η οριστική περάτωση της διαδικασίας ασύλου;»

Επί του ζητήματος αν εξακολουθεί να υφίσταται η διαφορά της κύριας δίκης

- 30 Ενώπιον του Δικαστηρίου, η Βελγική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι παρέλκει η απόφαση επί του προδικαστικού ερωτήματος, για τον λόγο ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης διαταγή προς εγκατάλειψη της εθνικής επικράτειας είχε καταστεί ανενεργή κατόπιν της χορηγήσεως στον S. Gnandi αδείας προσωρινής διαμονής και την έκδοση, στις 11 Μαρτίου 2016, αποφάσεως του Conseil du contentieux des étrangers (Συμβουλίου επιλύσεως ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών) ακυρώνουσας την από 23 Μαΐου 2014 απόφαση του ΓΕΠΑ.
- 31 Συναφώς, τόσο από το γράμμα όσο και από την οικονομία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ προκύπτει ότι η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής προϋποθέτει ότι εκκρεμεί πράγματι διαφορά ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, στο πλαίσιο της οποίας αυτά καλούνται να εκδώσουν απόφαση που θα λαμβάνει υπόψη την εκδοθείσα από το Δικαστήριο προδικαστική απόφαση. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο πρέπει να ελέγχει, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, αν η διαφορά της υποθέσεως της κύριας δίκης εξακολουθεί να εκκρεμεί (βλ., σχετικώς, απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψη 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 32 Εν προκειμένω, από τη διαβιβασθείσα στο Δικαστήριο δικογραφία προκύπτει ότι, κατόπιν της υποβολής της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, επετράπη στον S. Gnandi, βάσει αποφάσεως της Υπηρεσίας Αλλοδαπών της 8ης Φεβρουαρίου 2016, να διαμένει στη βελγική επικράτεια έως την 1η Μαρτίου 2017 και ότι, κατόπιν της αποφάσεως του Conseil du contentieux des étrangers (Συμβουλίου επιλύσεως ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών) της 11ης Μαρτίου 2016, η αίτησή του υπαγωγής στο καθεστώς διεθνούς προστασίας απερρίφθη εκ νέου από τον ΓΕΠΑ στις 30 Ιουνίου 2016.
- 33 Κληθέν από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν θεωρεί ότι η απάντηση στο ερώτημά του εξακολουθούσε να είναι αναγκαία προκειμένου να αποφανθεί επί της υποθέσεως, το αιτούν δικαστήριο απάντησε ότι εμμένει στην αίτησή του προδικαστικής αποφάσεως. Διευκρίνισε, κατ' ουσίαν, ότι η ακύρωση της αποφάσεως του ΓΕΠΑ της 23ης Μαΐου 2014, βάσει της αποφάσεως του Conseil du contentieux des étrangers (Συμβουλίου επιλύσεως ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών) της 11ης Μαρτίου 2016 δεν είχε, αφ' εαυτής, καμία έννομη συνέπεια ως προς την επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης διαταγή προς εγκατάλειψη της εθνικής επικράτειας και ότι η χορήγηση στον S. Gnandi αδείας προσωρινής διαμονής δεν συνεπαγόταν εμμέσως την ανάκληση της διαταγής αυτής. Το αιτούν δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι η εν λόγω διαταγή παρήγε εκ νέου αποτελέσματα από της 30ής Ιουνίου 2016, δηλαδή από της ημερομηνίας κατά την οποία απορρίφθηκε εκ νέου από τον ΓΕΠΑ η αίτηση του S. Gnandi περί παροχής διεθνούς προστασίας.
- 34 Συναφώς, δεν απόκειται στο Δικαστήριο να αποφανθεί, στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής, επί της ερμηνείας των διατάξεων του εθνικού δικαίου (απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2015, Tall, C-239/14, EU:C:2015:824, σκέψη 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Συνεπώς, λαμβανομένων υπόψη των ενδείξεων που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η διαφορά της κύριας δίκης εξακολουθεί να εκκρεμεί ενώπιον του δικαστηρίου αυτού και ότι η απάντηση του Δικαστηρίου στο υποβληθέν ερώτημα εξακολουθεί να είναι χρήσιμη για την επίλυση της διαφοράς αυτής. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο πρέπει να αποφανθεί επί της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 35 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν η οδηγία 2008/115, ερμηνευόμενη σε συνδυασμό με την οδηγία 2005/85 και με γνώμονα την αρχή της μη επαναπροωθήσεως και το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, που κατοχυρώνονται με το άρθρο 18, το άρθρο 19, παράγραφος 2, και το άρθρο 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτήν η έκδοση αποφάσεως περί επιστροφής, βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος υπέβαλε αίτηση υπαγωγής στο καθεστώς διεθνούς προστασίας, ήδη από της εκ μέρους της υπεύθυνης αρχής απορρίψεως της αιτήσεως αυτής και, ως εκ τούτου, πριν από την εκδίκαση της ένδικης προσφυγής κατά της απορρίψεως αυτής.
- 36 Καταρχάς, διαπιστώνεται, όπως επισήμανε το αιτούν δικαστήριο στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης διαταγή προς εγκατάλειψη της εθνικής επικράτειας συνιστά απόφαση επιστροφής κατά την έννοια του άρθρου 3, σημείο 4, της οδηγίας 2008/115. Με τη διάταξη αυτή ορίζεται, πράγματι, η έννοια της «αποφάσεως επιστροφής» ως διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία κρίνεται παράνομη η διαμονή υπηκόου τρίτης χώρας και του επιβάλλεται ή αναγνωρίζεται υποχρέωση επιστροφής.
- 37 Κατά το άρθρο της 2, παράγραφος 1, η οδηγία αυτή έχει εφαρμογή στην περίπτωση των υπηκόων τρίτης χώρας που διαμένουν παρανόμως εντός κράτους μέλους. Όσον αφορά ειδικότερα τις αποφάσεις επιστροφής, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ότι τα κράτη μέλη εκδίδουν, καταρχήν, τέτοια απόφαση εις βάρος κάθε υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος διαμένει παράνομα στο έδαφός τους.
- 38 Για να κριθεί αν μπορεί να εκδοθεί απόφαση επιστροφής εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας ήδη από της εκ μέρους της υπεύθυνης αρχής απορρίψεως της αιτήσεώς του για την παροχή διεθνούς προστασίας πρέπει, επομένως, να εξετασθεί, κατά πρώτον, αν η διαμονή του υπηκόου αυτού καθίσταται παράνομη, κατά την έννοια της οδηγίας 2008/115, ήδη από του χρονικού σημείου της απορρίψεως αυτής.
- 39 Συναφώς, από τον ορισμό της έννοιας της «παράνομης διαμονής», κατά το άρθρο 3, σημείο 2, της οδηγίας αυτής, προκύπτει ότι κάθε υπήκοος τρίτης χώρας, ο οποίος βρίσκεται στο έδαφος κράτους μέλους χωρίς να πληροί τις προϋποθέσεις εισόδου, παραμονής ή διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος, βρίσκεται εξ αυτού και μόνον του λόγου παρανόμως σε αυτό (απόφαση της 7ης Ιουνίου 2016, Affum, C-47/15, EU:C:2016:408, σκέψη 48).
- 40 Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/85, ο αιτών την παροχή διεθνούς προστασίας επιτρέπεται να παραμείνει στο κράτος μέλος, αποκλειστικά για τον σκοπό της διαδικασίας, μέχρις ότου εκδοθεί η απόφαση σε πρώτο βαθμό περί απορρίψεως της αιτήσεως διεθνούς προστασίας. Μολονότι η εν λόγω διάταξη ορίζει ρητώς ότι το δικαίωμα αυτό παραμονής δεν θεμελιώνει δικαίωμα για τη χορήγηση άδειας διαμονής, ωστόσο από την αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας 2008/115, μεταξύ άλλων, προκύπτει ότι το εν λόγω δικαίωμα παραμονής αποκλείει το ενδεχόμενο να χαρακτηριστεί η διαμονή αιτούντος διεθνή προστασία ως «παράνομη», κατά την έννοια της οδηγίας αυτής, κατά το χρονικό διάστημα από της υποβολής της αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας έως την έκδοση της σε πρώτο βαθμό αποφάσεως επί της αιτήσεως αυτής.
- 41 Όπως συνάγεται άνευ αμφισημίας από το γράμμα του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/85, το προβλεπόμενο από τη διάταξη αυτή δικαίωμα παραμονής παύει να υφίσταται με την έκδοση αποφάσεως σε πρώτο βαθμό περί απορρίψεως από την υπεύθυνη αρχή της αιτήσεως για την παροχή διεθνούς προστασίας. Ελλείπει δικαίωματος ή άδειας διαμονής που χορηγήθηκε στον ενδιαφερόμενο βάσει ετέρου νομικού ερείσματος, ιδίως δε βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 2008/115, και καθιστά δυνατό στον αιτούντα του οποίου η αίτηση απορρίφθηκε να πληροί τις προϋποθέσεις

εισόδου, παραμονής και διαμονής στο οικείο κράτος μέλος, η απορριπτική αυτή απόφαση έχει ως συνέπεια ότι, ήδη από του χρόνου εκδόσεώς της, ο αιτών δεν πληροί πλέον τις εν λόγω προϋποθέσεις, οπότε η διαμονή του καθίσταται παράνομη.

- 42 Βεβαίως, βάσει του άρθρου 39, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2005/85, παρέχεται στα κράτη μέλη η δυνατότητα να θεσπίζουν κανόνες επιτρέποντες στους αιτούντες διεθνή προστασία να παραμένουν στο έδαφός τους καθόσον εκκρεμεί η εκδίκαση ενδίκου βοηθήματος κατά της απορρίψεως της αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας. Εν προκειμένω, το άρθρο 39/70 του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980 περιλαμβάνει, κατά τα φαινόμενα, κανόνα αυτού του είδους, δεδομένου ότι παρέχει στους αιτούντες διεθνή προστασία το δικαίωμα να παραμείνουν στη βελγική επικράτεια κατά τη διάρκεια της προθεσμίας για την άσκηση τέτοιας προσφυγής και ενόσω εκκρεμεί η εκδίκασή της, στοιχείο του οποίου η διακρίβωση απόκειται στο αιτούν δικαστήριο.
- 43 Επιπλέον, το Δικαστήριο έκρινε, βεβαίως, στις σκέψεις 47 και 49 της αποφάσεως της 30ής Μαΐου 2013, *Arslan* (C-534/11, EU:C:2013:343), ότι, εφόσον επιτραπεί η παραμονή προκειμένου να ασκηθεί πράγματι προσφυγή κατά της απορρίψεως της αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας, το γεγονός αυτό αποκλείει την εφαρμογή της οδηγίας 2008/115 στην περίπτωση του υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος υπέβαλε την αίτηση αυτή μέχρις ότου εκδικασθεί η ασκηθείσα κατά της απορρίψεως της προσφυγή.
- 44 Ωστόσο, από την απόφαση αυτή δεν μπορεί να συναχθεί ότι το ενδεχόμενο να επιτραπεί η παραμονή θα απέκλειε το να γίνει δεκτό ότι, ήδη από της απορρίψεως της αιτήσεως διεθνούς προστασίας και υπό την επιφύλαξη της υπάρξεως δικαιώματος ή αδειάς διαμονής, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 41 της παρούσας αποφάσεως, η διαμονή του ενδιαφερομένου καθίσταται παράνομη, κατά την έννοια της οδηγίας 2008/115.
- 45 Πράγματι, πρώτον, λαμβανομένου υπόψη του περιεχομένου των προδικαστικών ερωτημάτων που είχαν υποβληθεί στο πλαίσιο της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση, καθώς και του πλαισίου εντός του οποίου αυτή εντασσόταν, πρέπει να διευκρινισθεί ότι η ερμηνεία που προέκρινε το Δικαστήριο στην ίδια αυτή απόφαση δόθηκε με αποκλειστικό σκοπό να διασφαλισθεί η αναστολή της διαδικασίας επιστροφής ενόσω επιτρέπεται η παραμονή του αιτούντος του οποίου απορρίφθηκε η αίτηση εν αναμονή της εκδικάσεως της προσφυγής του και, ειδικότερα, να διασφαλισθεί ότι, κατά το χρονικό διάστημα αυτό, ο αιτών δεν μπορεί να τεθεί υπό κράτηση, βάσει του άρθρου 15 της εν λόγω οδηγίας, με σκοπό την απομάκρυνση.
- 46 Δεύτερον, ούτε το άρθρο 3, σημείο 2, της οδηγίας 2008/115 ούτε κάποια άλλη διάταξή της εξαρτούν τον παράνομο χαρακτήρα της διαμονής από την έκβαση της προσφυγής κατά διοικητικής αποφάσεως με αντικείμενο το πέρας της νόμιμης διαμονής ή το ότι δεν επιτράπη η παραμονή εν αναμονή της εκδικάσεως της προσφυγής αυτής. Αντιθέτως, μολοντί, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως, από τη συνδυασμένη ερμηνεία του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/85 και της αιτιολογικής σκέψεως 9 της οδηγίας 2008/115 προκύπτει ότι το δικαίωμα του αιτούντος διεθνή προστασία να παραμείνει εντός του οικείου κράτους μέλους κατά το χρονικό διάστημα από την υποβολή της αιτήσεώς του έως την έκδοση αποφάσεως σε πρώτο βαθμό επί της αιτήσεως αυτής αποκλείει τον χαρακτηρισμό, κατά το χρονικό διάστημα αυτό, της διαμονής του ενδιαφερομένου ως «παράνομης», κατά την έννοια της οδηγίας 2008/115, καμία διάταξη ή αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2005/85 ή της οδηγίας 2008/115 δεν προβλέπει, αντιθέτως, ότι το ενδεχόμενο να επιτραπεί η παραμονή στην εθνική επικράτεια μέχρις της εκδικάσεως της προσφυγής κατά της απορρίψεως της αιτήσεως αποκλείει τον χαρακτηρισμό αυτό.
- 47 Τρίτον, η οδηγία 2008/115 δεν ερείδεται επί της παραδοχής ότι ο παράνομος χαρακτήρας της διαμονής και, επομένως, η εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας προϋποθέτουν την έλλειψη οποιασδήποτε εκ του νόμου δυνατότητας υπηκόου τρίτης χώρας να παραμείνει εντός του οικείου κράτους μέλους, ιδίως εν αναμονή της εκδικάσεως της ένδικης προσφυγής κατά της αποφάσεως σχετικά με το πέρας της νόμιμης διαμονής. Αντιθέτως, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη της 12, η οδηγία αυτή

τυγχάνει εφαρμογής στην περίπτωση υπηκόων τρίτης χώρας στους οποίους, αν και παρανόμως διαμένοντες, έχει επιτραπεί να παραμείνουν εντός του οικείου κράτους μέλους, καθόσον δεν μπορεί να επιβληθεί ακόμη η απομάκρυνσή τους. Ειδικότερα, το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τον καθορισμό προσηκούσας προθεσμίας για την οικειοθελή αναχώρηση των ενδιαφερομένων, κατά τη διάρκεια της οποίας επιτρέπεται στα πρόσωπα αυτά, μολονότι παρανόμως διαμένοντα, να παραμείνουν. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 5 και το άρθρο 9, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν την αρχή της μη επαναπροωθήσεως όσον αφορά παρανόμως διαμένοντες υπηκόους τρίτης χώρας και να αναβάλλουν την απομάκρυνσή τους αν αυτή στοιχειοθετούσε παραβίαση της εν λόγω αρχής.

- 48 Τέταρτον, πρέπει να υπομνησθεί ότι ο κύριος σκοπός της οδηγίας 2008/115 συνίσταται, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις της 2 και 4, στην καθιέρωση αποτελεσματικής πολιτικής περί απομακρύνσεως και επαναπατρισμού με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ενδιαφερομένων (βλ., σχετικώς, αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 2014, Pham, C-474/13, EU:C:2014:2096, σκέψη 20, και της 15ης Φεβρουαρίου 2016, N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, σκέψη 75 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 49 Ειδική έκφανση του σκοπού αυτού αποτελεί το άρθρο 6, παράγραφος 6, της οδηγίας 2008/115, το οποίο παρέχει ρητώς στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να εκδίδουν απόφαση ως προς τη λήξη της νόμιμης διαμονής μαζί με απόφαση περί επιστροφής στο πλαίσιο της ίδιας διοικητικής πράξεως. Πράγματι, η δυνατότητα αυτή συρροής των εν λόγω δύο αποφάσεων σε μία μόνον διοικητική πράξη καθιστά δυνατό στα κράτη μέλη να διασφαλίσουν τη χρονική σύμπτωση, ενδεχομένως δε και την ενοποίηση των διοικητικών διαδικασιών που έχουν ως κατάληξη την έκδοση των εν λόγω αποφάσεων, καθώς και των διαδικασιών των προσφυγών που ασκούνται κατά των συγκεκριμένων αποφάσεων. Όπως επισήμαναν μεταξύ άλλων η Τσεχική, η Γερμανική και η Ολλανδική Κυβέρνηση, η δυνατότητα αυτή συρροής καθιστά επίσης δυνατή την αντιμετώπιση των πρακτικών δυσχερειών που άπτονται της κοινοποίησης των αποφάσεων επιστροφής.
- 50 Ενδεχόμενη ερμηνεία, όμως, της οδηγίας αυτής, κατά την οποία θα αποκλειόταν ο παράνομος χαρακτήρας της διαμονής απλώς και μόνον λόγω του ότι επιτράπη η παραμονή εν αναμονή της εκδικάσεως της προσφυγής που ασκήθηκε κατά της απορρίψεως της αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας θα καθιστούσε άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας τη δυνατότητα τέτοιας συρροής και θα αντέβαινε στον σκοπό της καθιερώσεως αποτελεσματικής πολιτικής απομακρύνσεως και επαναπατρισμού. Πράγματι, σύμφωνα με μια τέτοια ερμηνεία, ενδεχόμενη απόφαση περί επιστροφής θα μπορούσε να εκδοθεί μόνον κατόπιν της εκδικάσεως της προσφυγής, στοιχείο που θα ενείχε το κίνδυνο να καθυστερήσει ουσιωδώς την κίνηση της διαδικασίας επιστροφής και να την καταστήσει περισσότερη περίπλοκη.
- 51 Πέμπτον, όσον αφορά την απαιτούμενη τήρηση των απαιτήσεων που απορρέουν από το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και από την αρχή της μη επαναπροωθήσεως, τις οποίες επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο με το ερώτημά του, πρέπει να τονισθεί ότι η οδηγία 2008/115, όπως και η οδηγία 2005/85, πρέπει να ερμηνεύεται, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 24 της πρώτης οδηγίας και από την αιτιολογική σκέψη 8 της δεύτερης, με σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και τηρουμένων των αρχών που αναγνωρίζονται, ιδίως, από τον Χάρτη (βλ., σχετικώς, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2015, Tall, C-239/14, EU:C:2015:824, σκέψη 50).
- 52 Όσον αφορά ειδικότερα τις προσφυγές που προβλέπει το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115 κατά αποφάσεων απομένων της επιστροφής, καθώς και εκείνες που προβλέπει το άρθρο 39 της οδηγίας 2005/85 κατά των αποφάσεων περί απορρίψεως των αιτήσεων διεθνούς προστασίας, τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά τους πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις του άρθρου 47 του Χάρτη, βάσει του οποίου κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται βάσει του δικαίου της Ένωσης έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον

δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπει το εν λόγω άρθρο (βλ., σχετικώς, αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 2014, *Abdida*, C-562/13, EU:C:2014:2453, σκέψη 45, και της 17ης Δεκεμβρίου 2015, *Tall*, C-239/14, EU:C:2015:824, σκέψη 51).

- 53 Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η αρχή της μη επαναπροωθήσεως κατοχυρώνεται ως θεμελιώδες δικαίωμα βάσει του άρθρου 18 και του άρθρου 19, παράγραφος 2, του Χάρτη (απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, *H. T.*, C-373/13, EU:C:2015:413, σκέψη 65), διακηρύσσεται δε εκ νέου, μεταξύ άλλων, στην αιτιολογική σκέψη 2 της οδηγίας 2005/85, καθώς και στην αιτιολογική σκέψη 8 και το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115. Το άρθρο 18 του Χάρτη προβλέπει άλλωστε, όπως και το άρθρο 78, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, την τήρηση των κανόνων της Συμβάσεως της Γενεύης (βλ., σχετικώς, απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, *N. S.* κ.λπ., C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865, σκέψη 75).
- 54 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, οσάκις κράτος αποφασίζει να επαναπροωθήσει αιτούντα διεθνή προστασία σε χώρα ως προς την οποία υπάρχουν αποχρώντες λόγοι να θεωρηθεί ότι το πρόσωπο αυτό θα εκτεθεί σε σοβαρό κίνδυνο υποβολής σε μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 18 του Χάρτη, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 33 της Συμβάσεως της Γενεύης, ή προς το άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη, το δικαίωμα αποτελεσματικής ένδικης προστασίας, κατά το άρθρο 47 του Χάρτη, επιτάσσει να διαθέτει ο αιτών προσφυγή με αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα όσον αφορά την εκτέλεση του μέτρου απομακρύνσεώς του (βλ., σχετικώς, αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 2014, *Abdida*, C-562/13, EU:C:2014:2453, σκέψη 52, και της 17ης Δεκεμβρίου 2015, *Tall*, C-239/14, EU:C:2015:824, σκέψη 54).
- 55 Βεβαίως, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η έλλειψη ανασταλτικού αποτελέσματος προσφυγής ασκηθείσας κατά της μόνης αποφάσεως περί απορρίψεως αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας είναι, καταρχήν, σύμφωνη με την αρχή της μη επαναπροωθήσεως και με το άρθρο 47 του Χάρτη, δεδομένου ότι η εκτέλεση της αποφάσεως αυτής δεν δύναται, αφ' εαυτής, να έχει ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση του ενδιαφερομένου υπηκόου τρίτης χώρας (βλ., σχετικώς, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2015, *Tall*, C-239/14, EU:C:2015:824, σκέψη 56).
- 56 Αντιθέτως, η προσφυγή που ασκείται κατά αποφάσεως περί επιστροφής κατά την έννοια του άρθρου 6 της οδηγίας 2008/115 πρέπει, προκειμένου να διασφαλίζει, όσον αφορά τον ενδιαφερόμενο υπήκοο τρίτης χώρας, την τήρηση των απαιτήσεων εκ της αρχής της μη επαναπροωθήσεως και του άρθρου 47 του Χάρτη, να έχει αυτοδικαίως ανασταλτικό αποτέλεσμα, καθόσον η απόφαση αυτή δύναται να εκθέσει τον υπήκοο αυτό σε πραγματικό κίνδυνο μεταχείρισεως αντίθετης προς το άρθρο 18 του Χάρτη, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 33 της Συμβάσεως της Γενεύης, ή σε μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη (βλ., σχετικώς, αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 2014, *Abdida*, C-562/13, EU:C:2014:2453, σκέψεις 52 και 53, και της 17ης Δεκεμβρίου 2015, *Tall*, C-239/14, EU:C:2015:824, σκέψεις 57 και 58). Το αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο και στην περίπτωση ενδεχόμενης αποφάσεως περί απομακρύνσεως, κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής.
- 57 Τούτου δοθέντος, ούτε το άρθρο 39 της οδηγίας 2005/85 και το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115 ούτε το άρθρο 47 του Χάρτη, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με τις εγγυήσεις που παρέχονται βάσει του άρθρου 18 και του άρθρου 19, παράγραφος 2, του ιδίου Χάρτη, επιβάλλουν την ύπαρξη δύο βαθμών δικαιοδοσίας. Πράγματι, σημαντική είναι μόνον η ύπαρξη ενδίκου βοηθήματος ασκουμένου ενώπιον δικαστηρίου (βλ., σχετικώς, απόφαση της 28ης Ιουλίου 2011, *Samba Diouf*, C-69/10, EU:C:2011:524, σκέψη 69).
- 58 Ως εκ τούτου, όσον αφορά απόφαση περί επιστροφής και ενδεχόμενη απόφαση απομακρύνσεως, η προστασία που συνεπάγονται αυτοδικαίως το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και η αρχή της μη επαναπροωθήσεως πρέπει να διασφαλίζεται με την αναγνώριση υπέρ του αιτούντος διεθνή προστασία δικαιώματος πραγματικής προσφυγής έχουσας αυτοδικαίως ανασταλτικό αποτέλεσμα, τουλάχιστον ενώπιον ενός δικαστηρίου. Υπό την επιφύλαξη της αυστηρής τηρήσεως της απαιτήσεως αυτής, απλώς και μόνον το ότι η διαμονή του ενδιαφερομένου χαρακτηρίζεται ως παράνομη, κατά την έννοια της

οδηγίας 2008/115, ήδη από της εκ μέρους της υπεύθυνης αρχής απορρίψεως σε πρώτο βαθμό της αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας και το ότι, ως εκ τούτου, είναι δυνατό να εκδοθεί απόφαση επιστροφής ήδη από της απορρίψεως αυτής ή μαζί με αυτήν στο πλαίσιο της ίδιας διοικητικής πράξεως δεν αντιβαίνουν ούτε στην αρχή της μη επαναπροώθησεως ούτε στο δικαίωμα πραγματικής προσφυγής.

- 59 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, εκτός της περιπτώσεως κατά την οποία παρασχέθηκε δικαίωμα διαμονής ή χορηγήθηκε άδεια διαμονής, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 2008/115, ο υπήκοος τρίτης χώρας θεωρείται παρανόμως διαμένων, κατά την έννοια της οδηγίας 2008/115, ήδη από της εκ μέρους της υπεύθυνης αρχής απορρίψεως σε πρώτο βαθμό της αιτήσεως του παροχής διεθνούς προστασίας, τούτο δε ανεξαρτήτως του αν επιτράπη η παραμονή του εν αναμονή της εκδικάσεως της προσφυγής που ασκήθηκε κατά της απορρίψεως αυτής. Ήδη από της απορρίψεως αυτής ή μαζί με αυτήν στο πλαίσιο της ίδιας διοικητικής πράξεως, μπορεί, επομένως, να εκδοθεί, καταρχήν, απόφαση περί επιστροφής σε βάρος του υπηκόου αυτού.
- 60 Τούτου δοθέντος, πρέπει να επισημανθεί, κατά δεύτερον, ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε οποιαδήποτε απόφαση επιστροφής να τηρεί τις διαδικαστικές εγγυήσεις του κεφαλαίου III της οδηγίας 2008/115 και τις λοιπές εφαρμοστέες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης και του εθνικού δικαίου. Η υποχρέωση αυτή προβλέπεται ρητώς στο άρθρο 6, παράγραφος 6, της εν λόγω οδηγίας σε περίπτωση κατά την οποία η έκδοση της αποφάσεως περί επιστροφής είναι ταυτόχρονη με την εκ μέρους της υπεύθυνης αρχής απόρριψη σε πρώτο βαθμό της αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας. Τυγχάνει επίσης εφαρμογής σε περίπτωση, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, κατά την οποία η απόφαση επιστροφής ελήφθη αμέσως κατόπιν της απορρίψεως της αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας, με χωριστή διοικητική πράξη και από διαφορετική αρχή.
- 61 Στο πλαίσιο αυτό, απόκειται στα κράτη μέλη να διασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα της προσφυγής κατά της αποφάσεως περί απορρίψεως της αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας, τηρουμένης της αρχής της ισότητας των όπλων, στοιχείο το οποίο επιτάσσει, μεταξύ άλλων, την αναστολή όλων των αποτελεσμάτων της αποφάσεως επιστροφής κατά τη διάρκεια της προθεσμίας για την άσκηση της προσφυγής αυτής και, εφόσον ασκείται τέτοια προσφυγή, μέχρι την εκδίκασή της.
- 62 Συναφώς, δεν αρκεί το οικείο κράτος μέλος να μην προβεί σε αναγκαστική εκτέλεση της αποφάσεως επιστροφής. Απαιτείται, αντιθέτως, η αναστολή όλων των εννόμων αποτελεσμάτων της αποφάσεως αυτής και, επομένως, ειδικότερα, η προθεσμία οικειοθελούς αναχωρήσεως την οποία προβλέπει το άρθρο 7 της οδηγίας 2008/115 δεν πρέπει να άρχεται ενόσω επιτρέπεται η παραμονή του ενδιαφερομένου. Επιπροσθέτως, κατά το χρονικό διάστημα αυτό, δεν επιτρέπεται να τεθεί ο ενδιαφερόμενος υπό κράτηση με σκοπό την απομάκρυνση, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15 της οδηγίας αυτής.
- 63 Εξάλλου, ο ενδιαφερόμενος, ενόσω εκκρεμεί η εκδίκαση της προσφυγής κατά της εκ μέρους της υπεύθυνης αρχής απορρίψεως σε πρώτο βαθμό της αιτήσεως του για την παροχή διεθνούς προστασίας, πρέπει, καταρχήν, να δύναται να απολαύει των δικαιωμάτων που παρέχονται βάσει της οδηγίας 2003/9. Πράγματι, το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής εξαρτά την εφαρμογή της μόνον από την προϋπόθεση να έχει επιτραπεί στον ενδιαφερόμενο να παραμείνει στην εθνική επικράτεια ως αιτών και, επομένως, δεν αποκλείει την εφαρμογή αυτή σε περίπτωση κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος, ενώ του έχει επιτραπεί να παραμείνει, θεωρείται παρανόμως διαμένων κατά την έννοια της οδηγίας 2008/115. Συναφώς, από το άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2003/9 προκύπτει ότι ο ενδιαφερόμενος διατηρεί την ιδιότητα του αιτούντος διεθνή προστασία κατά την έννοια της οδηγίας αυτής, μέχρις ότου εκδοθεί οριστική απόφαση επί της αιτήσεως του (βλ., σχετικώς, απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 2012, Cimade και GISTI, C-179/11, EU:C:2012:594, σκέψη 53).

- 64 Επιπλέον, δεδομένου ότι, ανεξαρτήτως της εκδόσεως αποφάσεως επιστροφής ήδη από της εκ μέρους της υπεύθυνης αρχής απορρίψεως σε πρώτο βαθμό της αιτήσεως για την παροχή διεθνούς προστασίας ή μαζί με αυτήν στο πλαίσιο της ίδιας διοικητικής πράξεως, πρέπει να επιτρέπεται η παραμονή του αιτούντος την παροχή διεθνούς προστασίας μέχρι να εκδικασθεί η προσφυγή κατά της απορρίψεως αυτής, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να παρέχουν στους ενδιαφερομένους τη δυνατότητα να επικαλούνται οποιαδήποτε μεταβολή των περιστάσεων η οποία επήλθε κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως αυτής περί επιστροφής και δύναται να έχει ουσιώδη σημασία για την εκτίμηση της καταστάσεως του ενδιαφερομένου βάσει της οδηγίας 2008/115, ιδίως δε του άρθρου της 5.
- 65 Τέλος, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2008/115, τα κράτη μέλη πρέπει να μεριμνούν για την τήρηση δίκαιης και διαφανούς διαδικασίας επιστροφής (βλ., σχετικώς, αποφάσεις της 5ης Ιουνίου 2014, *Mahdi*, C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320, σκέψη 40, και της 5ης Νοεμβρίου 2014, *Mukarubega*, C-166/13, EU:C:2014:2336, σκέψη 61). Προς τούτο, απόκειται σε αυτά, σε περίπτωση κατά την οποία η απόφαση επιστροφής εκδίδεται ήδη από της εκ μέρους της υπεύθυνης αρχής απορρίψεως σε πρώτο βαθμό της αιτήσεως για την παροχή διεθνούς προστασίας ή μαζί με αυτήν στο πλαίσιο της ίδιας διοικητικής πράξεως, να μεριμνούν ώστε ο οικείος αιτών την παροχή διεθνούς προστασίας να ενημερώνεται κατά τρόπο χαρακτηριζόμενο από διαφάνεια για την τήρηση των εγγυήσεων που μνημονεύθηκαν στις σκέψεις 61 έως 64 της παρούσας αποφάσεως.
- 66 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης απόφαση επιστροφής, μολοντί δεν χωρεί αναγκαστική εκτέλεσή της πριν εκδικασθεί η προσφυγή που άσκησε ο S. Gnandi κατά της απορρίψεως της αιτήσεώς του για την παροχή διεθνούς προστασίας, είναι, εντούτοις, βλαπτική για τον αιτούντα, καθόσον τον υποχρεώνει να εγκαταλείψει τη βελγική επικράτεια. Υπό την επιφύλαξη διακριβώσεως εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου, συνάγεται επομένως ότι δεν πληρούται η μνημονευθείσα στις σκέψεις 61 και 62 της παρούσας αποφάσεως εγγύηση, βάσει της οποίας πρέπει να ανασταλεί η διαδικασία επιστροφής εν αναμονή της εκδικάσεως της προσφυγής αυτής.
- 67 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 2008/115, ερμηνευόμενη σε συνδυασμό με την οδηγία 2005/85 και με γνώμονα την αρχή της μη επαναπροωθήσεως και το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, που κατοχυρώνονται με το άρθρο 18, το άρθρο 19, παράγραφος 2, και το άρθρο 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει σε αυτήν η έκδοση αποφάσεως περί επιστροφής, βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος υπέβαλε αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας, ήδη από της εκ μέρους της υπεύθυνης αρχής απορρίψεως της αιτήσεως αυτής ή μαζί με αυτήν στο πλαίσιο της ίδιας διοικητικής πράξεως και, ως εκ τούτου, πριν από την εκδίκαση της ένδικης προσφυγής κατά της απορρίψεως αυτής, υπό την προϋπόθεση, μεταξύ άλλων, ότι το οικείο κράτος μέλος διασφαλίζει την αναστολή του συνόλου των εννόμων αποτελεσμάτων της αποφάσεως επιστροφής εν αναμονή της εκδικάσεως της προσφυγής αυτής, ότι ο αιτών αυτός δύναται, κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, να απολαύει των δικαιωμάτων που παρέχονται βάσει της οδηγίας 2003/9 και να προβάλλει οποιαδήποτε μεταβολή των περιστάσεων η οποία επήλθε κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως αυτής περί επιστροφής και η οποία δύναται να έχει ουσιώδη σημασία για την εκτίμηση της καταστάσεως του ενδιαφερομένου βάσει της οδηγίας 2008/115, ιδίως δε του άρθρου της 5, στοιχεία των οποίων η διακρίβωση απόκειται στο εθνικό δικαστήριο.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 68 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπíπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

Η οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και τις διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, ερμηνευόμενη σε συνδυασμό με την οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα, και με γνώμονα την αρχή της μη επαναπροώθησης και το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, που κατοχυρώνονται με το άρθρο 18, το άρθρο 19, παράγραφος 2, και το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει σε αυτήν η έκδοση αποφάσεως περί επιστροφής, βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος υπέβαλε αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας, ήδη από της εκ μέρους της υπεύθυνης αρχής απορρίψεως της αιτήσεως αυτής ή μαζί με αυτήν στο πλαίσιο της ίδιας διοικητικής πράξεως και, ως εκ τούτου, πριν από την εκδίκαση της ένδικης προσφυγής κατά της απορρίψεως αυτής, υπό την προϋπόθεση, μεταξύ άλλων, ότι το οικείο κράτος μέλος διασφαλίζει την αναστολή του συνόλου των εννόμων αποτελεσμάτων της αποφάσεως επιστροφής εν αναμονή της εκδικάσεως της προσφυγής αυτής, ότι ο αιτών αυτός δύναται, κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, να απολαύει των δικαιωμάτων που παρέχονται βάσει της οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη, και να προβάλλει οποιαδήποτε μεταβολή των περιστάσεων η οποία επήλθε κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως αυτής περί επιστροφής και η οποία δύναται να έχει ουσιώδη σημασία για την εκτίμηση της καταστάσεως του ενδιαφερομένου βάσει της οδηγίας 2008/115, ιδίως δε του άρθρου της 5, στοιχεία των οποίων η διακρίβωση απόκειται στο εθνικό δικαστήριο.

(υπογραφές)